

Přednáška - Působení panovníka a školství

- 1755 krajkářství prohlášeno za svobodné povolání.
- Císařovna zrušila omezení týkající se výroby zlatých a stříbrných krajek.
- 1754 vydán patent, kterým byla podporována výroba domácího luxusního zboží a stanovena kvalita zlatých a stříbrných krajek, stuh, šňůr a závojų a zároveň byl omezován dovoz tohoto zboží z ciziny.
- Marie Terezie povolává nizozemskou krajkářku 1767 do Prahy a zřizuje v Praze krajkářskou školu. Učitelka z Nizozemí naučila 118 dívek paličkovat tzv. bruselský typ krajky a krajkou bílé a černé Blondy.
- 1788 byly zakázány dovozy cizích krajek,
- 1818 uvaleno vysoké clo na krajky – přesto strojní krajky převládaly ruční.

O další rozvoj krajkářství se přičinil císař František I., který dal zřídit pět krajkářských škol v oblasti Krušných hor, Jáchymově, Kraslicích a Lokti.

1806 - kromě škol zřídil ve Vídni státní krajkářskou manufakturu – kterou vedla krajkářka z Nizozemí, paní Vandecruys (žena štábního lékaře) a její 4 dcery. Pracovalo zde 32 děvčat z českého Krušnohoří (Jáchymova, Božího Daru, Pernku, Abertam a Kraslic) a údajně také ze Žatce a Lokte. Dívky po návratu domů většinou založily vlastní školy v místě bydliště. V 1. pol. 19. stol. bylo na české straně Krušných hor 15 škol. Platy učitelek, materiál a náklady na prodej školám hradil stát. Státní manufaktura byla roku 1817 přeložena z Vídně do Prahy, kde ji vedli stále Vandecruysovi a spolupracovali s krušnohorskými krajkářkami. Paličkování se dále ještě učilo v Oloví, Přebuzi, Horní Blatní, Abertmaech, Božím daru, Měděnci, Přísečnici, Kovářské a v Krajkové – zde šitá krajka.

Školy

Všechny krajkářské školy na území Rakouska byly od roku 1879 řízeny Ústředním krajkářským kurzem ve Vídni – k.k. Zentral-Spitzen kurs, po roce 1912 Ústav pro ženský domácí průmysl – k.k. Anstalt für Frauen- Hausindustrie. Tento kurs spravoval všechny školy v monarchii a velkou pozornost věnoval Krušnohorské kraje. V roce 1885 vydaly učitelky C. Jammigová a A. Richterová vzorník paličkovaných krajek Die Technik der geklöppelten Spitze a J. Hrdlička vzorník krajek v secesním duchu – tyto vzorníky velmi ovlivnily podobu dalších prací školy – uspišily stírání charakteristických regionálních motivů v kraje.

Kolem poloviny 19. století bylo v provozu 8 škol, které organizoval tzv. Pomocný spolek v Praze (Hilfsverein in Prag, Central-Comité Gründung von Industieschulen). V místě působily pouze dva roky, šlo o tzv. putovní školy.

V roce 1867 byly na několika místech zřízeny dílny kde se učilo navrhování vzorů a vyrábět vzory (Mustrwerkstätten). Zřizoval je opět Pomocný spolek v Praze ve spolupráci s podnikatelem a majitelem podobné dílny x Berlíně Johannem Jacobem Wechselmannem. Dílny působily mezi lety 1868-1872 a dostaly se postupně na úroveň vzorů belgických a francouzských.

V roce 1879 byl ve Vídni zřízen Ústřední krajkářský kurz, měl sekci pro paličkovanou a šitou krajkou, Návštěva kurzu trvala 10 měsíců a absolventky pak mohly vést krajkářské školy. V Krušnohoří bylo v roce 1918 16 škol, které všechny přešly pod československou státní správu – zřizoval je Státní školský ústav pro domácí průmysl v Praze

Zájem o ruční krajkou na konci 19. století podmíněný také NVČ a zájmem o „českou lidovou krajkou“ mělo splnit družstvo Zádruha družstvo ku povznesení lidového průmyslu

hlavně uměleckého - se sídlem v Praze Na příkopě 12. Založena v roce 1901 a hlásila se k odkazu NVČ. Jednalo se o sdružení vlastenecky založených žen, které podporovaly krajkářky odbytem, ale neměly šťastnou ruku při výběru vzorů.

O krajkách se zajímal také spolek Vesna založený roku 1885 původně jako pěvecký spolek. Sbíral krajky a dnes jsou uloženy v EU MZM – Vesna měla také své dílny kde se hlavně vyšívalo a šilo. Postupně vznikly ve Vesně také školy pro vzdělávání dívek – měšťanská škola, obchodní školy, lyceum – později gymnázium, živnostenské pokračovací školy, průmyslové školy, učitelský ústav pro odborné školy pro ženská povolání a celá řada kursů.

Krajkářské školství bylo také v rukou měst a institucí: např.: *První odborná česká škola krajkářská ve Vamberce*. Snahy o povznesení krajkářství měly zamezit úpadek jeho výroby a zmírnit situaci domácích krajkářek. Zřízení krajkářské školy ve Vamberku se projednávalo 1887 na schůzi obecního zastupitelstva a povolena byla v roce 1888 jako zařízení městské za pomoci subvencí městských podnikatelů i dalších institucí. Vyučování bylo zahájeno v roce 1889 (17 žákyň). První učitelkou byla A. L. Kubiasová, absolventka odborného krajkářského kurzu ve Vídni. V roce 1905 svolilo kuratorium školy po určitém váhání k zestátnění školy za předpokladu, že ponese nadále název “První česká odborná škola krajkářská”.

Krajkářská škola byla založena též v Sedlici u Blatné. U jejího zrodu a vůbec u rozvoje krajkářství v celém táborském kraji stála majitelka zdejšího velkostatku Čekanice Vlasta Stránecká. Zřídila v Sedlici roku 1899 školu, kterou sama vydržovala ze svých prostředků a po několik let kupovala vše, co se zde vyrobilo. Škola však neprosperovala tak, jak očekávala, sklady se plnily a o krajky nebyl dostatečný zájem.

V roce 1918 (nebo 1919?) vznikl z podstatné části rakouské společnosti na území Československa Státní ústav školský pro domácí průmysl se sídlem ředitelství v Praze. Ústav měl v té době přes 90 poboček a průměrně přes 6 tisíc žáků.

Vedle škol působily i různé kurzy - v roce 1892 byl pořádán krajkářský kurs při městské průmyslové škole v Praze. Vedly jej, ve své době největší odbornice přes tuto činnost, učitelky M. A. Smolkové a R. Bíbová. Dívky do kurzu vyslaly také Národní jednota pošumavská a Národní jednota severočeská dívky. Další kurzy se pořádaly také střídavě v Klenčí a Postřekově.